

TANRININ ASKERLERİ VERSUS ŞEYTANIN KÖLELERİ: YENİ DİNİ HAREKETLERİN RADİKALLEŞME SÜREÇLERİNDE TEOLOJİK DİNAMİKLERİN ETKİSİ

Emine BATTAL*

ÖZET

Alternatif bir dindarlık biçimi vaat eden ve çoğunlukla marjinal oluşumlar olarak kendilerini gösteren “Yeni Dini Hareketler”, ortaya çıktıkları ilk yıllardan itibaren sıra dışı inanç ve uygulamalarıyla gündeme gelmiştir. Karizmatik bir dini lider ve belli bir ideoloji etrafında toplanma özellikleriyle öne çıkan bu hareketler, zaman zaman insan hayatını hedef alan radikal eylemlerle dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır. Nitekim yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren çeşitli gruplar farklı ülkelerde gerçekleştirdikleri toplu intihar, cinayet, suikast, terör saldırısı gibi girişimleriyle isimlerinden sıkı sık söz ettirmiştir. Söz konusu yapıların zaman zaman şiddet eylemleriyle gündeme gelmesi, doğal olarak onları tartışmaların odağı haline getirmiştir. Bu çerçevede Yeni Dini Hareketlerin radikalleşme süreci ve şiddet eğilimi ile ilgili birçok husus merak konusu olmuştur. Bu konulardan biri de bu tür grupların radikalleşmesinde rol oynayan teolojik etkenlerdir. Bu çalışmada Yeni Dini Hareketleri radikalleştirerek şiddete sevk eden dini öğretiler üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda söz konusu grupların şiddete başvurmasında apokaliptik inançların, düalist düşünce yapısının ve yeni bir dünya düzeni ile hakimiyeti tesis etme idealinin etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Yeni Dini Hareketler, Radikalleşme, Şiddet, Apokaliptik İnanç.*

GOD’S SOLDIERS VERSUS DEVIL’S SLAVES: THE EFFECT OF THEOLOGICAL DYNAMICS ON THE RADICALIZATION PROCESS OF NEW RELIGIOUS MOVEMENTS

ABSTRACT

The New Religious Movements, which promised an alternative form of religiosity and mostly emerged marjinal forms, became a current issue with their extraordinary beliefs and practices since their early years. These movements, which have the feature of gathering around a religious charismatic leader and a certain ideology, managed to attract attention with radical actions targeting human life at times. As a matter of fact, since the last quarter of the twentieth century various groups made a name for themselves with their attempts such as mass suicide, murder, assassination, and terrorist attacks in different countries. Thereupon these movements became the focus of discussions. In this context, many issue related to radicalization process and violence tendency of the New Religious Movements have been a matter of curiosity. One of these is the theological factors that play a role in the radicalization of such groups. In this study, religious teachings that radicalized the New Religious Movements and lead them to violence are emphasized. In this regard, it is tried to be revealed the effect of apocalyptic beliefs, dualist mentality and the ideal of establishing the dominance with a new world order on the use of violence by these groups.

Key Words: *New Religious Movements, Radicalization, Violence, Apocalyptic Belief.*

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, emine.battal@erdogan.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6699-4237
Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 08 Eylül 2022 / 08 September 2022
Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 29 Ekim 2022 / 29 October 2022

GİRİŞ

20 Mart 1995 tarihli çeşitli basın ve yayın organları, Tokyo'daki metro sistemi içerisinde beş farklı noktaya sarin gazı saldırısı gerçekleştirildiğini dünya kamuoyu ile paylaşmıştır. 12 kişinin ölümü ve binlerce kişinin de yaralanmasına yol açan bu olay vatandaşlar arasında hem büyük bir şaşkınlık hem ciddi bir öfke yaşanmasına yol açmıştır. Oluşan bu tepkide hiç şüphesiz ki söz konusu terör saldırısının, toplumun büyük çoğunluğunca barışçıl bir dini örgüt olarak görülen Aum Shinrikyo tarafından düzenlendiğinin öğrenilmesi de etkili olmuştur. Saldırıdan iki gün sonra polis, hareketin Japonya'daki tüm bina ve komünlerine toplu baskınlar yapmıştır. Bu baskınlar sonucunda hareketin lideri Shoko Asahara da dâhil olmak üzere yaklaşık 150 üye tutuklanmıştır. 2004 yılına gelindiğinde Asahara, taraftarlarını cinayete azmettirmek suçuyla yargılanarak idam cezasına çarptırılmıştır. Ancak Asahara'nın bir süre ertelenen idamı, 6 Temmuz 2018 tarihinde grup üyesi 12 kişi ile birlikte gerçekleştirilmiştir (Battal, 2020, s. 76).

Bu olay, modern dönemin alternatif dindarlık biçimleri olarak nitelendirilen “Yeni Dini Hareketler” tarafından gerçekleştirilen ne ilk ne de son şiddet eylemi olmuştur. Zira daha önce 1857 yılında Mormonlar (Bushman, 2008, ss. 94-96), 1969'da Charles Manson Ailesi (Atchison & Heide, 2011, ss. 777-779), 1971'de Ananda Marga (Crovetto, 2011, ss. 249-274), 1978'de Halkın Tapınağı (Battal, 2019, ss. 82-90; Saliba, 2004, ss. 77-78), 1993'te Branch Davidian (Barrett, 2006, ss. 78-80), 1994'te Güneş Tapınağı (Battal, 2019, ss. 95-99; Clarke, 2006, ss. 472-473) toplu intihar, cinayet, suikast ya da saldırı olaylarıyla gündeme gelmiştir. Öte yandan sarin gazı saldırısının şoku henüz tam olarak atlatılamamışken 1997'de Cennetin Kapısı (Balch, 2002, ss. 209-228), 2000'de On Emrin Restorasyonu (Mayer, 2011, ss. 191-214), 2002'de Yeni Işık Evi (Lewis, 2012, s. 230) isimli hareketler üyelerinin toplu intiharlarıyla tartışmaların odağına yerleşmiştir. Günümüz dünyasında da farklı coğrafyalarda benzerlerine tanık olmaya devam ettiğimiz bu tür olaylar, Yeni Dini Hareketlerin istismar, intihar, cinayet ve terör saldırıları gibi olumsuzluklarla anılmasına sebebiyet vermiştir.

Bu noktada Yeni Dini Hareketlerin radikalleşmesinde, hatta bu sürecin sonunda yer yer şiddet yanlısı terörist gruplar haline dönüşmelerinde rol oynayan faktörlerin neler olduğu sorusu önem kazanmaktadır. Elbette söz

konusu grupların aktörü olduğu şiddet olayları, sadece tek bir faktöre bağlı olarak gerçekleşmemektedir. Bu tür olayların temelinde dini etmenlerin yanı sıra sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal vb. farklı itici motivasyon unsurları da bulunmaktadır. Bu bağlamda dini gruplar, zaman zaman dışarıdan kendilerine yöneltilen eziyet, baskı ve iftiralar karşısında şiddete başvurma yoluna gidebilmektedir. Yine ticari arenada istenilen konuma ulaşamama ve buna bağlı olarak finansal zarara uğrama gibi ekonomik açıdan yaşanan olumsuzluklar Yeni Dini Hareketlerde şiddetin kapısını aralayabilmektedir. Ya da politik kimlik kazanarak siyasallaşmanın getirdiği mutlak bir hakimiyet kurma tutkusu, nihai aşamada bazı dini gruplarda şiddet eylemleriyle sonuçlanabilmektedir.

Yeni Dini Hareketleri radikalleşmeye götüren yolda, dini olmayan bu faktörlerin yanı sıra çeşitli teolojik dayanakların da etkisi bulunmaktadır. Aslında söz konusu hareketlerin şiddet eylemleri incelendiğinde çoğu zaman varlıklarını devam ettirme çabası, güç ve itibar elde etme, ayrıcalık ve menfaatlerini koruma gibi unsurların etki oranının daha yüksek olduğu görülebilmektedir. Bununla birlikte şiddete yönelme durumunun meşrulaştırılması ve gerçekleştirilen işkence, saldırı, cinayet, toplu intihar gibi eylemlerden dolayı vicdanen rahatsızlık duyulmaması noktasında dini doktrin ya da söylemler çok daha etkin bir rol üstlenmektedir.

Buradan hareketle bu makalede Yeni Dini Hareketlerin radikalleşmesinde ve nihai aşamada şiddete başvurmada ne tür dini inanç ve tutumların rol oynadığı sorusunun peşine düşülmüştür. Bu doğrultuda söz konusu grupların şiddeti kutsayan tehlikeli mekanizmalara dönüşüp dönüşmediklerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu makalede şiddet eğilimi gösteren gruplarda yaygın bir şekilde rastlanan üç temel teolojik argüman üzerinde durulmuştur. Bunlar: i) Apokaliptik inançlar, ii) düalist ideolojiler, iii) yeni dünya düzeni ve hakimiyet idealleridir. Söz konusu unsurlar çerçevesinde günümüzde de çeşitli dini grupların idealleri doğrultusunda benzer öğretiler üretilip üretilmediklerine dair ipuçları sunulmaya çalışılmıştır.

1. APOKALİPTİK İNANÇ

Apokaliptik inanç hem dünyayı hem de bir çağı sona erdirecek ve insanlık için artık geri dönüşü bulunmayan yepyeni bir çağı başlatacak olan kıyamete dayalı düşünce yapısını ifade etmektedir. Bu düşünce yapısının ana

unsurlarından birini genellikle ilahi bir plan doğrultusunda çok yakında ve aniden gerçekleşecek olan dünyevi kurtuluş beklentileri oluşturmaktadır. Yeni Dini Hareketlerin bu yöndeki inançları incelendiğinde bazı grupların yeni ve başka bir dünya inşa etme fikrine bir diğer ifadeyle kıyametin hemen ardından sonsuza dek varlığını sürdürecektir bir yeryüzü cenneti yaratma fikrine odaklandıkları görülmektedir. Buna karşın bazı grupların ise kendilerine kötülüğün güçlerine karşı mücadeleye girerek kıyameti sahneleme rolü biçtikleri göze çarpmaktadır. Kendilerini bir savaşın başaktörleri konumuna yerleştiren bu ikinci kategorideki gruplar, diğerlerine kıyasla daha fazla şiddet içerikli olaylara dahil olabilmektedir. Tan bu noktada bir hususa işaret etmekte yarar var. Her ne kadar dünyanın sonuna ilişkin savaş, çatışma, ölüm gibi beklentiler radikalleşme ve şiddeti meşrulaştırmaya dayanak oluştursa da Yeni Dini Hareketlerin apokaliptik dünya görüşlerinin şiddetle sonuçlanması zorunlu değildir (Battal, 2019, ss. 137-140).

Yeni Dini Hareketlerde görülen apokaliptik inançlara öncelikle uzun zaman hafızalardan silinmeyecek nitelikteki eylemlerinden dolayı ön plana çıkan literatürde büyük şiddet hareketleri olarak atıfta bulunulan Halkın Tapınağı, Branch Davidian, Güneş Tapınağı, Cennetin Kapısı ve Aum Shinrikyo'dan örnekler verilebilir. 1954 yılında Jim Jones tarafından kurulan Halkın Tapınağı, 1978 yılının Kasım ayında 900'den fazla üyesinin toplu bir şekilde intihar etmiş olmasıyla hatırlanmaktadır. Hareketin apokaliptik inançları büyük oranda nükleer savaş söylemi etrafında şekillenmiştir. Bu bağlamda lider Jim Jones dünyanın hızla iyi ve kötü güçler arasında yaşanacak olan nükleer bir savaşa doğru sürüklendiğini ve bunun çok yakın bir zamanda gerçekleşeceğini ileri sürmüştür. Buna ilaveten Jones, dünyada söz konusu savaştan etkilenmeyecek bazı bölgelerin bulunduğunu ilan ederek takipçilerini göç etme durumuyla karşı karşıya bırakmıştır. Nitekim söz konusu güvenli bölgelerden birine yerleşebilme girişimlerinde bulunan Jones ve takipçilerinin göç serüveni, hareketin 1977 yılında Guyana'daki Jonestown'a yerleşmesiyle son bulmuştur (Hall, 1987, ss. 61-74).

Benzer şekilde Güneş Tapınağı hareketinin apokaliptik söylemlerinde de bir nükleer savaş vurgusuna rastlanmaktadır. 1993, 1994 ve 1995 yıllarında üyelerinin intiharıyla gündeme gelen hareketin liderleri Joseph Di Mambro ve Luc Jouret, yaklaşmakta olan savaşın yol açacağı dünya felaketinden kurtulmanın yolunun mevcut dünyanın dışında bir koloni

kurmandan geçtiği fikrine odaklanmıştır. Hareketin öğretisindeki bu apokaliptik inançlar, “geçiş” adı verilen bir düşünceyi daha beraberinde getirmiştir. Bu doğrultuda hareket üyeleri özel bir görevi tamamlamak amacıyla yeryüzüne gönderildikleri, dolayısıyla da bu dünyada geçici oldukları ve çok yakında fiziksel bedenlerinden ayrılarak “yüce kaynak” adını verdikleri asıl yurtlarına geri dönecekleri inancını benimsemiştir. Dahası bedensel varlıklarından ayrılır ayrılmaz parlak bir şekilde bürünecekleri bu kavuşmanın ancak yanarak gerçekleşeceğini savunmuşlardır. Bu sayede ayrıca tüm dünyayı etkileyecek olan nükleer felaketten de kurtulacaklarını düşünmüşlerdir (Aldridge, 2000, s. 177; Wallis, 2004, s. 135).

Cennetin Kapısı hareketi de apokaliptik öğretileri bağlamında bu dünyanın dışında bir başka yaşam alanına gönderme yapmaktadır. Bonnie Lu Nettles ve Marshal Applewhite’ın öncülüğünde 1970’li yıllarda ortaya çıkan, ancak 1997’de 39 üyesinin intihar etmesinin ardından varlığını yitiren hareketin öğretilerine göre, mevcut insanlığın yeryüzündeki yaşamı milyonlarca yıl önce dünya dışı varlıklar tarafından başlatılmıştır. Bu inanç doğrultusunda ayrıca söz konusu varlıkların, manevi açıdan kendilerini geliştirmeyi başaran kişileri insanüstü düzeye ulaştırmak üzere uçan dairelerle yeryüzüne geri geleceği iddia edilmiştir. Bununla birlikte bu insanüstü alana çok az sayıda kişinin ulaşabileceği, geride kalanların ise her geçen gün daha da kötüye giden yozlaşmış bir dünyada debelenmek zorunda kalacağı uyarısı yapılmıştır. Bu düşünceye daha sonraları dünya dışı varlıkların seçilmiş insanları yani hareket üyelerini toplamasının ardından yeryüzünün büyük bir felaketle yok olacağı beklentisi de eklenmiştir (Lewis, 2003, s. 133).

“Yeni Işık Evi” isimli harekette de benzer bir apokaliptik öğreti karşımıza çıkmaktadır. 1990’lı yıllarda Arnaud Mussý’nin öğretileri etrafında şekillenen bu hareket, 2002 yılının Eylül ayında üyelerinin intihar eylemleri ile kendinden söz ettirmiştir. Hareketin lideri, geliştirdiği apokaliptik öğreti çerçevesinde 2002 yılında dünyanın yok olacağını, ancak kendisine inananların kıyamet kopmadan önce uçan dairelerle Venüs gezegenine götürüleceğini ve burada yeni bir hayata başlamalarının sağlanacağını dile getirmiştir. Mussý ayrıca kıyametin gerçekleşeceğini tarihlere ilişkin tahmin yürütme yoluna da gitmiştir. Bu bağlamda önce 2002 yılı Şubat’ına, daha sonra aynı yılın temmuz ayına işaret etmiştir.

Her iki tarihte de beklenen olay gerçekleşmemiş, bunun üzerine yeni tarih 24 Ekim 2022 olarak güncellenmiştir. Ancak henüz söz konusu tarih gelmeden hareket üyesi üç kişi Kamboçya’da kendilerini yakarak intihar etmiştir. Bunun yanı sıra bazı üyeler ise kendilerini bıçaklayarak öldürmeye çalışmış ancak başarılı olamamıştır (Snow, 2003, s. 119).

Yeni Dini Hareketlerden bazıları apokaliptik anlayışlarını, hakikati yaşatabilmek için dünyanın son günlerinde hâkim olacak şiddet ikliminden sağ çıkmayı başarmak zorunda oldukları üzerine temellendirmiştir. Bu kategoride yer alan örneklerin başında Branch Davidian zikredilebilir. “Yedinci Gün Adventistleri” isimli gruptan ayrılarak ortaya çıkan Branch Davidian hareketi lideri David Koresh, dünyanın sonunu getirecek olayların kendilerine karşı gerçekleştirilecek bir saldırıyla başlayacağını ileri sürmüştür. Hatta Koresh bu iddiası doğrultuda yaşadıkları yerleşkeye dahi “Ranch Apocalypse” yani “Felaket Çiftliği” ismini vermiştir. Nitekim Koresh vaazlarında sık sık bu duruma işaret ederek takipçilerini kendi kutsal bölgelerini savunabilmek için otomatik silah ve el bombası biriktirmeye yönlendirmiştir (Aldridge, 2000, s. 177). Neticede Branch Davidian üyelerinin bir arada yaşadığı yerleşke 1993 yılında emniyet güçleri tarafından kuşatma altına alınmış ve bu olay dünyanın sonunu getirecek felaketlerin gerçekleşmeye başladığının bir işaret olarak yorumlanmıştır. Söz konusu kuşatma esnasında üyelerin yaşadığı yerleşkede çıkan bir yangının ardından büyük patlamalar meydana gelmiştir. Kaynaklarda yer alan bilgilere göre bu patlamada, lider Koresh’in aralarında yer aldığı 80’den fazla grup üyesi hayatını kaybetmiştir (Wessinger, 2000, s. 58).

Apokaliptik bir öğretiyi doğrultusunda gerçekleştirilen şiddet eylemleri açısından Aum Shinrikyo daha farklı bir konumda yer almaktadır. 1987 yılında Japonya’da ortaya çıkan hareketin öğretisinde, dünyanın yirmi birinci yüzyıl sonu itibarıyla küresel savaş, çevre tahribatı ve doğal afetler yüzünden yok olamaya başlayacağı iddiasına yer verilmiştir. İnsanın gerçek manevi tabiatını unutmamasının yol açtığı kötü karmanın neden olduğu bu felaketten kurtulmanın yolu, hareket üyeleri tarafından katı asketik uygulamaların yerine getirilmesine bağlanmıştır. Fakat bir süre sonra sadece Aum mensuplarının sergilediği bu bireysel çabanın yeterli olmayacağına kanaat getirilmiştir. Buna bağlı olarak lider Asahara’nın kral olacağı ve hakikatin hüküm süreceği yeni çağı başlatabilmek adına dünyanın sonunu getirecek olayları başlatma sorumluluğu grup üyelerine yüklenmiştir. Söz konusu

sorumluluğun ise ancak Aum'a karşı olanların öldürülmesi ile gerçekleşebileceği vurgulanmıştır (Watanabe, 1998, s. 91). Nitekim bu inanç, hareket üyelerinin Tokyo metrosuna sarın gazı saldırısı düzenlemesiyle sonuçlanmıştır.

Apokaliptik dünya görüşü, adı daha ziyade politik çekişmeler ya da şiddetle yan yana anılan çeşitli dini grupların da temel karakteristiği olarak zikredilebilir. Bu bağlamda yine Japonya'da ortaya çıkan ve 1920'lerde aşırı milliyetçi fikirleri benimseyen paramiliter bir örgüt niteliği kazanan Omoto isimli harekete bakılabilir. Omoto, yirminci yüzyılın ikinci yarısında Deguchi Nao adlı bir kadın tarafından Japonya'da kurulmuştur. Deguchi Nao, ilerleyen yıllarda seçilmiş bir kişi olarak nitelendirdiği Deguchi Onisaburô'yu hareketin eş kurucusu ilan etmiştir. Bu ikili, hükümetin bazı politikalarına destek vermekle birlikte Meiji yönetiminin modernleşme reformlarını ve taşradakilere yönelik vergi düzenlemelerini şiddetle eleştirmiştir. Dahası bu kadarla da sınırlı kalmamış ve Deguchi Onisaburô Japonya'nın yetkili lideri olduğunu söylemiştir. Bu karşıt söylemleri dolayısıyla hareket, devlet yetkilileri tarafından politik bir tehdit olarak algılanmıştır. Buna bağlı olarak farklı tarihlerde Omoto'ya ait ofis ve binalara polis baskınları düzenlenmiş, harekete ait mal varlıklarına el konulmuş ve bazı üyeler tutuklanmıştır (Bıyık, 2020, s. 394). Hareketin bu noktaya gelmesinde, Onisaburô'nun, üyeler arasında paramiliter bir grup oluşturarak onları apokaliptik bir savaş vurgusuyla radikalize etmesi büyük bir rol oynamıştır. Onisaburô çok yakın bir zamanda ABD ile yapılacağını ve tüm Japonya'nın yıkımı ile sonuçlanacağını iddia ettiği savaş merkezli apokaliptik öğretisiyle hareketini politik bir mücadelenin taraflarından biri konumuna yerleştirmiştir (Rinehart, 2006, s. 56).

Politik alanda kendine yer bulmaya çalışan bir başka yapı olarak karşımıza çıkan Soka Gakkai de son derece apokaliptik bir doğaya sahiptir. Nichiren Budizmi geleneğine dayanan hareket, köklerine istinaden "Mappo Çağı" düşüncesini inanç sistemine dahil etmiştir. Mappo Çağı ifadesi ile adaletin ortadan kalktığı, kötülük ve ahlaksızlığın yükselişe geçtiği bir dönem kastedilmiştir. Nitekim hareket üyeleri II. Dünya Savaşı sonrasında Japonya'da yaşanan olumsuzlukları Mappo Çağı'nın geldiğinin açık bir işareti olarak değerlendirmiştir. Doğal olarak bu distopik tasavvur, adalet ve uyumun hüküm süreceği bir dönem beklentisini de beraberinde getirmiştir. Soka Gakkai dünyanın ve içinde yaşayan toplumların kaosa sürüklenerek acı

çekmesini, mevcut hiçbir devletin yasalarının Gerçek Kanun denilen ilkelere dayandırılmamasıyla açıklamıştır. Söz konusu kaosun giderilerek dünyada topyekûn bir mutluluğun egemen kılınabilmesi için adalet ilkelerinin genele yayılması gerektiği, bunun ise tüm toplumların harekete dahil edilmesiyle gerçekleşebileceği düşünülmüştür. Bu bakış açısı hareketin Japon hükümetine yönelik eleştirilerine de zemin teşkil etmiştir. Zira Soka Gakkai, politikacıların kendi hedeflerine ulaşmak için insanların ihtiyaçlarını göz ardı ettiğini, bu durumun hükümeti yozlaştırdığını, dolayısıyla da halkın ve anayasanın beklentilerini karşılayamaz hale getirdiğini ileri sürmüştür. Nitekim 1951 yılında hareketin önde gelen isimlerinden Toda Josei'nin liderliği altında büyük ve tartışmalı bir ulusal işe alım kampanyası başlatılmıştır. İfade edildiğine göre bu kampanya esnasında hareket aşırı propaganda içerikli ve hoşgörüsüzlüğü teşvik eden konuşmalar yapmış, diğer dinleri kınayıcı tavırlar takınmış ve agresif davranışlar sergilemiştir. Bu durum harekete ve kullandığı yöntemlere karşı şantaj, baskı, terör ve gözdağı gibi suçlamaların yöneltilmesine neden olmuştur (Rinehart, 2006, ss. 57-58).

Yeni Dini Hareketlerde görülen dünyanın sonuna ilişkin öğretiler bir apokaliptik otorite vurgusu da barındırmaktadır. Apokaliptik otorite, dünyanın sonunu başlatacak olan olaylarda kurtarıcı rolünü üstlenen kişiye yani dini grupların karizmatik liderlerine işaret etmektedir. Dini grupların karizmatik liderlerinin yaklaşmakta olan kıyamete ilişkin çözüm önerileri ile apokaliptik öğretiler çerçevesinde kendilerine tahsis ettikleri roller, otoritelerinin güçlenmesini sağlamaktadır. Tanrının bedenleşmiş hali, peygamber ya da beklenen mesih oldukları yönündeki iddiaları onlara takipçilerinin hayatı üzerinde kontrol sahibi olma yetkisi kazandırmaktadır. Söz konusu yetkinin kullanılmasına bağlı olarak çeşitli şiddet uygulamaları ortaya çıkabilmektedir. Bunun en belirgin örneklerinden biri Branch Davidian'da görülmektedir. Bu hareketin lideri David Koresh, kendisinin beklenen mesih olduğunu ilan etmiş, bir süre sonra da bu iddiasına bağlı olarak gruptaki bütün kadınları kendine eş olarak tayin ettiğini duyurmuştur. Bu doğrultuda istediği kadınla cinsel birliktelik yaşayabileceğini belirten Koresh bir anlamda erkek takipçilerinin sadakatlerini de bir teste tabi tutmuştur. Zira Koresh'in bu yeni talimatı üzerine hareketin erkek üyelerinin eşlerinden dahi vaz geçmeleri gerekmiştir. Bu noktada zihinlere Koresh'in grup üyeleri üzerinde böyle hakimiyeti nasıl sağladığı sorusu takılmaktadır. Bunun cevabını bazı hareket üyelerinin beyanlarında bulunabilir. Örneğin bir zamanlar harekete üye olan ancak daha sonra ayrılan Marc Breault'un "bir

kimsenin İsa olduğuna inandığınızda ve onu Tanrı'nın oğlu olarak telakki ettiğinizde emirlerine riayet etmemeniz mümkün değildir. Zira aksi itiraz eder ya da onunla tartışmaya girerseniz Tanrı'ya savaş açmış ve cehennemdeki yerinizi hazırlamış olursunuz” minvalindeki ifadeleri bu sorunun cevabı mahiyetindedir (King & Breault, 1993, s. 309). Breault'un söz konusu ifadeleri aslında bir karizmatik liderin takipçilerini acımasız birer şiddet mekanizmasına dönüştürebileceğinin ipuçlarını da sunmaktadır. Zira söz konusu liderlerin bir yandan apokaliptik inançlar gibi şiddete yatkın ideolojiler geliştirmek diğer taraftan da kendilerini itiraz edilemez, sorgulanamaz ve karşı çıkılamaz bir konuma yerleştirmek suretiyle taraftarlarının şiddet potansiyelini beslemektedir. Neticede bu durum, dünyanın her yerinde liderlerin tüm emirlerini gözü kapalı bir şekilde gerçekleştiren adanmış toplulukların ortaya çıkması ihtimalini barındırmaktadır.

2. DÜALİST İDEOLOJİ

Karşıt güçler arasındaki evrensel bir mücadeleden bahseden apokaliptik bakış açısı, çoğu zaman iyi-kötü şeklindeki düalist bir ayrımı beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda düalist bir ayrıma giden gruplar, kendilerinden olmayanları ötekileştirmektedir. Bir değerler hiyerarşisi de inşa eden bu ayrıma doğrultusunda gruplar, kendilerini üstün bir statü atfederken diğerlerini daha aşağı bir konuma yerleştirmektedir. Bu durum gruplar arasında bir kutuplaşmanın ortaya çıkmasına, dolayısıyla da ötekileştirilerek ikincil statüye yerleştirilenlerin mücadele edilmesi gereken düşmanlar olarak değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Düalist düşünce yapısına sahip olan Yeni Dini Hareketler inançları doğrultusunda dünyayı biz ve onlar, iyi ile kötü, Tanrı ile Şeytan arasındaki bir savaş alanı olarak algılamaktadır. Bu algı söz konusu hareketleri, kendileri dışında kalan tüm kişi ve grupları bir tehdit unsuru olarak görmeye, dahası onları karanlık, kötü ve şeytani güçlerin temsilcisi şeklinde nitelendirmeye yönlendirebilmektedir. Dolayısıyla bu inanç, bahsi geçen gruplara şiddete başvurma noktasında büyük bir motivasyon kaynağı sağlamaktadır (Hoffer, 2011, s. 150).

İyi ve kötü güçleri birbirinin karşısına yerleştiren hareketler bağlamında ilk olarak “Halkın Tapınağı'na” bakılabilir. Lider Jim Jones, kötü güçlerin kuşatması altında olduklarını konu edinen konuşmalara ağırlık

vermiştir. Jones söylemlerinde CIA tarafından kullanılan işkence yöntemlerinden, yakalanmaları halinde kendilerinin de aynı işkencelere maruz kalacağından, dolayısıyla da düşmana karşı daima tetikte olmak gerektiğinden bahsetmeyi de ihmal etmemiştir. Bunun yanı sıra Jones Amerikan hükümetinin toplama kampları oluşturduğuna, tıpkı Yahudiler gibi Halkın Tapınağı üyelerinin de gaz fırınlarına konularak imha edileceğine dair konuşmalar yaparak mevcut devlet yönetimini şeytanlaştırmıştır. Jones ayrıca toplama kampları ve Yahudi soykırımını konu edinen film ve tiyatrolar seyrettirmek suretiyle takipçilerinin korkularını beslemeye devam etmiştir. Neticede hareket üyelerinin tamamı silahlanmış ve yakın zamanda gerçekleşeceği düşünülen düşman saldırısı karşısında tetikte beklemeye başlamıştır (Moore, 2011, s. 103). Halkın Tapınağı'nın Amerikan hükümetine yönelik bu tavrına, hareketin konu edinildiği bir seminerde şu ifadelerle atıfta bulunulmuştur:

“İşa'ya kitabından alınan yıkım, kefaret, kaçış ve hüküm temaları besili ulusların yok olacağına ve doğruluğun yeni bir ulusa kaçacağına dair bir kehaneti haklı çıkarmak için kullanıldı... Birleşik Devletler, onun kurumları ve hatta güzellik standartları “canavar” olarak tanımlandı. Karşıt iyi ve kötü güçlerin hem doktrinel hem de operasyonel yönleri hakkında bilgili, Halkın Tapınağı üyeleri kurban olmaya, mücadele etmeye ve apokaliptik bir “son hesaplaşmaya” hazırlandı (Anthony & Robbins, 1997, ss. 267-268).

Benzer şekilde devlet yetkililerini şeytanlaştırma yoluna giden bir başka hareket Branch Davidian'dır. Hatırlanacağı üzere hareketin yaşadığı Mount Carmel yerleşkesi 1993 yılında emniyet güçleri tarafından kuşatma altına alınmıştır. Fakat bu kuşatma hareket üyeleri tarafından sıradan askeri bir baskın olarak değerlendirilmemiştir. Onlara göre Deccal ve köleleri FBI yetkilerinin kılığına bürünerek kapılarına dayanmıştır (Dawson, 2006, s. 149).

Kutuplaştırılmış dünya görüşüne sahip Yeni Dini Hareketlere bir başka örnek Aum Shinrikyo verilebilir. Hareketin öğretisinde dünya her geçen gün daha fazla yozlaştığı, manevi açıdan aşırı derecede kirlendiği ve nihayetinde de kötü güçlerin mekânı haline geldiği vurgulanarak bir lağım çukuruna benzetilmiştir. Buradan yola çıkılarak dünyanın dönüştürülmesi gerektiği fikrine odaklanılmıştır. Bu dönüşümün, dünyanın sonunda çıkacak olan kozmik savaşla gerçekleşeceğine inanılmıştır. Nitekim hareket

üyelerince dünya, iyi ile kötü güçlerin karşı karşıya geldiği koca bir savaş meydanı olarak algılanmıştır. Dahası Aum Shinrikyo yeryüzünde iyi kalmayı başaramamış tek grup olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda lider Asahara hakikat savaşçısı ve dünyanın kurtarıcısı, üyeler de savaşın gerçek kazananları sıfatıyla nitelendirilmiştir. Buna karşın Amerika ve Japon hükümetleri, Yahudiler, özetle Aum Shinrikyo haricindeki herkes kötü olarak değerlendirilerek hakikat düşmanı ilan edilmiştir. Bunun vardığı nihai nokta, hakikati korumak ve grup üyelerinin kurtuluşunu sağlamak adına Aum Shinrikyo'ya mensup olmayanların öldürülebileceği inancı olmuştur. Bu doğrultuda 1990 yılı baharından itibaren eğitilmiş üyeler gizli laboratuvarlarda biyolojik ve kimyasal saldırı silahları üretmeye ve bunların halk üzerinde kullanılmasına yönelik girişimlerde bulunmaya başlamıştır (Reader, 2000, ss. 10-11, ss.179-180).

Hristiyan Kimliği hareketi de düalist dünya görüşüne sahip gruplar arasında zikredilebilir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Wesley Swift öncülüğünde ortaya çıkan Hristiyan Kimliği anti-semitik ve binyılcı anlatılar içeren, politik olarak tutucu görüşlere sahip, ırkçı beyaz Hristiyanlardan oluşan bir akımdır. Hareketin öğretisinde tüm insanları kapsayan bir kurtuluş düşüncesine yer verilmemekte, İsa Mesih'in sadece beyazlar için yeryüzüne geldiğinin altı çizilmektedir. Benimsediği dünya görüşü çerçevesinde hareketin zaman zaman anti-semitik grupları, hükümet karşıtı vatansızları, ırkçı beyazları ve aşırı sağcıları destekleme yoluna gittiği görülebilmektedir. Hareketin bu yaklaşımının, sonun yaklaştığı ve bunu başlatacak olan Armagedon'un da gerçekleşmek üzere olduğu yönündeki inançlarıyla da ilişkisi bulunmaktadır. Zira hareket çok yakın bir gelecekte vuku bulacak savaşın, kutsal ve yüce beyazlar yani iyiler ya da bir diğer ifadeyle Tanrı'nın safında yer alanlar ile İblis'in torunları olarak nitelendirdikleri Yahudiler yani kötüler arasında gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Bununla birlikte Hristiyan Kimliği hareketi Amerikan hükümetini, Birleşmiş Milletleri ve Dünya Bankası gibi kuruluşları da Yahudilerin etkisi altında olmakla suçlamakta, bu nedenle de onlara karşı bir tutum içerisine girmektedir. Bu ve benzeri görüşlerin hareket üyelerini militanca girişimlere sevk ettiği bilinmektedir. Kaldı ki grup üyeleri giriştikleri nefret, şiddet ve terör eylemleri dolayısıyla sürekli takibat altına alınmaktadır. 1980-1990 yılları arasında adı birçok şiddet eylemine karışan hareketin, radikalleşmesine yol açan söylemlerini günümüzde de sürdürmektedir (Kızılabdullah, 2020, ss. 229- 231).

Burada şeytanlaştırma yöntemine Yeni Dini Hareketler tarafından başvurulmadığına da işaret etmek gerekir. Söz konusu gruplar öğretileri çerçevesinde kendileri dışında kalanları şeytanın köleleri olmakla itham ederken zaman zaman da bu tür suçlamalara maruz kalan tarafta yer almışlardır. Örneğin geleneksel dini yapının temsilcileri tarafından Halkın Tapınağı hareketi sahte bir din ve şeytani bir oluşum, mensupları da şeytanın köleleri olarak nitelendirilmiştir. Bunun hareketten ayrılan eski üyeler ya da halihazırda grup içerisinde yakınları bulunanlar da benzer ithamlar ortaya atmışlardır. Bu iddialar Halkın Tapınağı karşıtlarını zaman zaman, hareket üyelerini kaçırarak yeniden programlama işlemine tabi tutmak, grupla ilgili olumsuz öyküler anlatmak gibi yöntemler kullanmaya teşvik etmiştir (Wessinger, 2000, ss. 39-40). Söz konusu yöntemler bu defa da hareket üyeleri için bir şiddete maruz kalma durumunu ortaya çıkarmıştır.

Tüm bu örnekler dikkate alındığında düalist düşünce yapısının grupsal bir egoyu ön plana çıkardığı söylenebilir. Zira düalist söylemlerde bulunan gruplar, kendileri için reddettikleri düşmanlarına yansıtılmaktadır. Bir diğer ifadeyle kötü olmayı kabul etmemekte, bunun ancak düşmanlarına yakışabilecek bir özellik olduğunu varsaymaktadır. Düalist söylemin ya da ötekileştirici yaklaşımın yol açtığı şiddet, biraz da bu bakış açısından kaynaklanmaktadır.

3. YENİ DÜNYA DÜZENİ VE HAKİMİYET İDEALİ

Yeni Dini Hareketlerin radikal yapılar haline dönüşmesinde apokaliptik ve düalist inançları etrafında şekillenen dünyayı reddeden yaklaşımları da önemli bir rol oynamaktadır. Dünyayı reddeden hareketlerin temel özelliklerinden biri kendilerini toplumun geri kalanından ayırmaları ve grup üyelerini bir araya toplayan komünal yaşam alanları inşa etmeleridir. Gerek coğrafi gerekse ideolojik açıdan gerçekleştirilen bu izolasyon, dış dünya ile ilişkilerin bütünüyle sonlandırılmasını ya da en aza indirilmesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda üyelerden eğitim, kariyer, arkadaşlık ve aile ilişkileri de dahil tüm dünyevi bağlarını koparmaları talep edilmektedir. Nitekim Sosyolog Robert Balch bu izolasyonun Cennetin Kapısı üyeleri için “ailenizi aramayın, eski arkadaşlarınızı ziyaret etmeyin, isminizi değiştirin, eski kıyafet ve takılarınızdan kurtulun” şeklindeki çeşitli kurallar aracılığıyla sağlandığını belirtmektedir (Balch, 1995, s. 149).

Anlaşılabacağı üzere bu ve benzeri düşüncelerden hareketle kendilerini

soyutlayan gruplar ortaya çıkmaktadır. Nitekim Halkın Tapınağı'nın Jonestown'a taşınarak kendi üyelerine özel bir yerleşim oluşturması, Branch Davidian taraftarlarının Texas'ta kendilerine Mount Carmel adlı bir yaşam alanı meydana getirmesi, Aum Shinrikyo'nun mensuplarının bütün ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde bağımsız bir topluluk oluşturmak amacıyla kendi karargahlarını inşa etmesi bunun örnekleri arasındadır.

Bazı hareketlerde bu izolasyon uygulamasını “vadedilmiş topraklar” düşüncesi ile ilişkilendirilmiştir. Bunun belirgin örneklerinden birine Halkın Tapınağı'nda rastlanmaktadır. Lider Jim Jones, İndianapolis'te oldukları dönemde grubunu düşman saldırılarından koruyacağına dair vaatlerine ilaveten bir gün yaşadıkları çevreden ayrılmak zorunda kalacakları şeklinde bir öngöründe bulunmuştur. Bunun üzerine Jones, kendi ideal toplumunun yaşadığı kenti kurmak üzere takipçilerini götürebileceği yeni bir yer arayışına girmiştir. İlerleyen yıllarda aradığı yerin Kaliforniya'da bulunduğuna hükmetmiş ve kendisine inananları da alarak oraya yerleşmenin planlarını yapmaya girişmiştir. Neticede gerek hareket içerisinde yaşanan ayrılıklar gerekse dışarıdan gruba yöneltilen baskı ve eleştiriler, Guyana'nın ücra bir köşesinde bulunan ve Jonestown adı verilen vaat edilmiş topraklara yerleşilmesiyle sonuçlanmıştır (Hall vd., 2000, s. 29).

İzole edilmiş grupların dikkat çekici yönlerinden biri kendilerinin dışında kalan topluluklarda yaşama şanslarının bulunmadığına ikna edilmiş olmalarıdır. Bu nedenle güvenli bir şekilde hayatta kalabilmek için kendi gruplarının başarısı için var güçleriyle çabaladıkları görülmektedir. Bu çabanın bir parçasını üyeler ile üye olmayanlar arasına kalın çizgiler çekmek oluşturmaktadır. Çekilen bu çizgiler, üyelerin liderlerine ve gruplarına olan bağlılıklarını arttırmaktadır. Ancak bu kadarla da sınırlı kalmayarak zamanla üyeler arasında da yakın bağların kurulmasını engelleyecek tedbirlerin alınmasında da rol oynamaktadır. Üyelerin gerek dış toplumdan gerekse birbirlerinden soyutlanması Yeni Dini Hareketlerde şiddete yönelme ve radikalleşerek terörize olma durumuna davetiye çıkarmaktadır (Battal, 2019, ss. 157-158).

Şeytani/kötü olarak nitelendirdikleri mevcut dünya ile kavgalı olmayı esas alan ve bu doğrultuda kendi kabuğuna çekilerek toplumdan izole olan gruplar, sonsuz kadar böyle bir yaşam sürmeyi hedeflememektedir. Aslında onların bu tür tutum ve davranışları belli oranda daha sevgi dolu, daha insani, daha manevi bir dünya düzeni vaadinden beslenmektedir. Kaldı ki

böyle bir düzeni tesis etmek için şiddet içerikli davranışlar da dahil olmak üzere hiçbir sorumluluktan kaçınmayacakları her fırsatta gözler önüne serilmektedir. Nitekim mevcut düzeni yok ederek yeni bir dünya inşa etme, bir diğer ifadeyle yeryüzünde cennet inşa etme ideali Yeni Dini Hareketlerin öğretilerinde sık sık karşımıza çıkan apokaliptik söylemler ile ayrılmaz bir bütünlük arz etmektedir. Konuya örnek teşkil etmesi bakımından burada üyelerine kılık kıyafet, yeme içme ve tıbbi sağlık hizmetlerinden yararlanma gibi konularda sınırlılıklar getirmesinden dolayı zaman zaman ismi şiddet eğilimli ya da istismarcı gruplar arasında zikredilen Fiat Lux hareketine değinilebilir. 1980 yılında İsviçreli Erika Bertschinger-Eicke tarafından kurulan hareketin öğretisi incelendiğinde belirgin bir apokaliptik vurgu dikkati çekmektedir. Buna göre kıyametin çok yakın bir zamanda tabi afetler sonucu çıkan bir yangının tüm yeryüzünü kaplamasıyla gerçekleşeceğine inanılmaktadır. Bu esnada yeryüzünde bulunan minyatür odacıklı gemilerin bir diğer ifadeyle ufoların, Fiat Lux taraftarlarını alarak uzaya götüreceği düşünülmektedir. Bu tahliyenin ardından yeryüzünün yanarak tümüyle temizleneceği ve hemen akabinde de “Amora” adı verilen bir cennete dönüştürüleceği anlayışı benimsenmektedir. Dahası bu işlem tamamlanınca Fiat Lux üyelerinin ufolar aracılığıyla tekrar dünyaya geri getirileceği beklenmektedir (Özkan, 2020, s. 175).

Sonsuz bir mutluluğun hüküm süreceği yeni bir dünya düzeni tesis etme fikri, 1930’larda Jamaika’da ortaya çıkan Rastafarilik öğretisinde de karşımıza çıkmaktadır. Sömürgeciliğe karşı “mesihçi” ve “bin yılıcı” bir hareket niteliği taşıyan Rastafarilikte beyazların siyahlara yapmış olduğu kötülöklere odaklanılmakta ve bu doğrultuda siyahilerin üstünlüğü ön plana çıkarılmaktadır. Bu düşünce Rastafarileri, 1975 yılında ölen Etiyopya İmparatoru Haile Selassie’yi yeryüzünün değişik yerlerinde sürgün hayatı yaşayan siyahları beyazların baskısından kurtaracak siyahi bir mesih olarak kabul etmeye sevk etmiştir. Rastafariler ayrıca vadedilmiş toprak statüsünde değerlendirdikleri Etiyopya’nın, Haile Selassie’nin yeniden dünyaya gelişinin ardından bir yeryüzü cennetine dönüştürüleceği yönünde bir inanç da geliştirmiştir. Bu dönüşümün akabinde siyah insanların köle olarak sürgün edildikleri Batı ölkelerinden Etiyopya’ya geri gelecekleri beklentisine girilmiştir. Ancak inanç açısından bir zorunluluk olarak görölen Etiyopya’ya dönüşün zamanın ayrıntılarının gizli olduğu ve sadece çok az kişi tarafından bilindiği belirtilmiştir. Bununla birlikte Etiyopya’ya dönüşle ilgili çeşitli inanış ve hikayeler dillendirilmiştir. Bunların bir kısmında geri dönüşün

Jamaika kıyılarından en az on İngiliz gemisiyle başlayacağı diğer bazılarında ise Etiyopya araç gereçlerinin Jamaika kıyısına ulaşmasıyla gerçekleşeceği ileri sürülmüştür (Albayrak, 2017, ss. 260-261).

Bilindiği kadarıyla yeryüzü cenneti ideali Rastafarilikte radikal şiddet eylemleri üretmemiştir. Ancak Rastafarilik özelinde durum böyle olsa da Cennetin Kapısı, Güneş tapınağı gibi bazı örneklerden hareketle yeni bir dünya düzeni kurma ya da fiziksel evren içerisinde başka bir alanda koloni inşa etme ve buralarda sonsuz bir otoriteyle hükmetme fikrinin, şiddetle sonuçlanabilme ihtimalinin bulunduğu hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir.

SONUÇ

Yeni Dini Hareketlerde radikalleşme sonucunda ortaya çıkan istismar, intihar, cinayet ya da terör saldırısı gibi şiddet eylemleri incelendiğinde temelde iki hedef kitleye yönelik oldukları görülmektedir. Şiddetin yöneltildiği grupların ilkini söz konusu hareketlere üye olmayanlar oluşturmaktadır. Bu kapsamdaki girişimlerin büyük çoğunluğu mevcut toplumsal düzende ve dini kurumlarda büyük bir yozlaşmanın söz konusu düşüncesinden hareketle gerçekleştirilmektedir. Yeni Dini Hareketlerin şiddet uyguladığı ikinci kategoride ise kendi üyeleri yer almaktadır. Bu noktada akla ilk etapta söz konusu gruplardan ayrılmak isteyenlerin buna maruz kaldığı gelebilir. Ancak ilgili örnekleri tam tersi bir sonuç ortaya koymaktadır. Ayrılmak isteyenlerden daha ziyade hareket üyesi olmayı sürdürenler, çeşitli gerekçelerle şiddet uygulamalarıyla karşı karşıya kalmaktadır.

Yeni Dini Hareketlerde ortaya konulan radikal eylemlerden her birinin şüphesiz ki kendisine has nedenleri bulunmaktadır. Bununla birlikte bu tür olaylarda bir takım ortak unsurlar da tespit edilebilir. Bu ortak unsurların başında teolojik dinamiklerden bahsedilebilir. Bu bağlamda apokaliptik inançların, düalist düşünce yapısının ve yeni bir dünya düzeni kurma idealinin bu süreci şekillendirmede büyük bir etkisi bulunmaktadır. Bu noktada dünyanın yozlaştığı düşüncesinin, düalist ayrımın ve yeni bir dünya tesis etme fikrinin sadece dini gruplara sınırlı olmadığına da değinmekte yarar var. Zira seküler yapılanmalar da bazen aynı motivasyonlarla hareket edebilmektedir. Bu bağlamda ortaya çıkan farklılık örneğin kötünün dini gruplarda olduğu gibi doğaüstü şeytani güçler tarafından değil insanlar tarafından temsil edilmesidir. Ya da dini gruplar kıyametin tanrı tarafından

gerçekleştirileceğine ve mesih tarafından yeni bir düzen kurulacağına atıfta bulunurken seküler oluşumların bunun yerine ideolojik, politik ve alternatif bir toplum inşa etme planına odaklanmasıdır. Söz konusu bakış açısının neticede her iki kesimde de şiddet üretme ihtimali bulunmaktadır. Burada vurgulanması gereken bir diğer husus bu tür inanç ve beklentiler, bireyleri söz konusu grupların taleplerine şiddet içerse dahi uymaya ikna etme noktasında büyük bir güce sahip olmasıdır. Öte yandan söz konusu inançlar her ne kadar şiddet potansiyeli barındırsa da bu, bütün Yeni Dini Hareketler için zorunlu bir sonuç değildir. Ancak bu durum Halkın Tapınması, Branch Davidian, Cennetin kapısı ve Aum Shinrikyo gibi örneklerin de gözler önüne serdiği üzere bu tür yapıların nasıl tehlikeli yapılar haline dönüşebileceğinin üzerini de perdelememelidir.

Bu noktada bir hususa daha açıklık getirmekte yarar görüyoruz. Yukarıda isimlerine atıfta bulunulan hareketlerin Türkiye’de faaliyetlerine rastlanmamaktadır. Ancak bu durum, söz konusu grupların radikalleşmesinin ülkemizi ilgilendirmedığı şeklindeki bir algıya yol açmamalıdır. Öte yandan geleneksel dinler içerisinde ortaya çıkan bazı grupların tıpkı bazı Yeni Dini Hareketler gibi şiddeti teşvik eden, körükleyen ya da meşrulaştıran bir yapıya bürünebilmektedir. Nitekim 15 Temmuz 2016’da FETÖ eliyle gerçekleşen olaylar bunu açıklar gözler önüne sermektedir. Hangi kategoride yer alırsa alsın dini grupların radikalleşme ve şiddet eğilimleri, söz konusu grupları tanımayı ve muhtemel eylemleri hakkında tedbirler almayı zorunlu hale getirmektedir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, K. (2017). Siyahî Senkretik Bir Dinî Hareket Olarak Rastafarilik. *Bilimname*, 247-286. <https://doi.org/10.28949/bilimname.347525>
- Aldridge, A. (2000). *Religion in the Contemporary World: A Sociological Introduction*. Polity Press.
- Anthony, D., & Robbins, T. (1997). Religious Totalism, Exemplary Dualism, and the Waco Tragedy. İçinde T. Robbins & S. J. Palmer (Ed.), *Millennium, Messiahs and Mayhem* (ss. 261-284). Routledge.
- Atchison, A. J., & Heide, K. M. (2011). Charles Manson and the Family: The Application of Sociological Theories to Multiple Murder. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 55(5), 771-798.
- Balch, R. (1995). Waiting for the Ships: Disillusionment and the

- Revitalization of Faith in Bo and Peep's UFO Cult. İçinde J. R. Lewis (Ed.), *The Gods Have Landed: New Religions from Other Worlds* (ss. 137-165). State University of New York.
- Balch, R. W. (2002). Making Sense of the Heaven's Gate Suicides. İçinde D. G. Bromley & J. G. Melton (Ed.), *Cults, Religion and Violence* (ss. 209-228). Cambridge University Press.
- Barrett, D. V. (2006). Branch Davidians. İçinde P. B. Clarke (Ed.), *Encyclopedia of New Religious Movements* (ss. 78-80). Routledge.
- Battal, E. (2019). *Kıyametin Gölgesinde: Yeni Dini Hareketler ve Şiddet*. Okur Akademi.
- Battal, E. (2020). Aum Shinrikyo. İçinde S. Turan & E. Battal (Ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (ss. 74-78). Okur Akademi.
- Bıyık, M. (2020). Omoto. İçinde S. Turan & E. Battal (Ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (ss. 393-396). Okur Akademi.
- Bushman, R. L. (2008). *Mormonism—A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Clarke, P. B. (2006). Order of the Solar Temple. İçinde P. B. Clarke (Ed.), *Encyclopedia of New Religious Movements* (ss. 472-473). Routledge.
- Crovetto, H. (2011). Ananda Marga, PROUT, and the Use of Force. İçinde J. R. Lewis (Ed.), *Violence and New Religious Movements* (ss. 249-276). Oxford University Press.
- Dawson, L. L. (2006). *Comprehending Cults: The Sociology of New Religious Movements*. Oxford University Press.
- Hall, J. R. (1987). *Gone from the Promised Land: Jonestown in American Culture*. Transaction.
- Hall, J. R., Schuyler, P. D., & Trinh, S. (2000). *Apocalypse Observed: Religious Movements and Violence in North America, Europe and Japan*. Routledge.
- Hoffer, E. (2011). *Kesin İnançlılar* (E. Günür, Çev.). Plato Film Yayınları.
- Kızılabdullah, Ş. (2020). Hristiyan Kimliği. İçinde S. Turan & E. Battal (Ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (ss. 229-231). Okur Akademi.
- King, M., & Breault, M. (1993). *Preacher of Death: The Shocking Inside Story of David Koresh and the Waco Siege*. Penguin.

- Lewis, J. R. (2003). *Legitimizing New Religions*. Rutgers University Press.
- Lewis, J. R. (2012). *Cults: A Reference and Guide*. Routledge.
- Mayer, J.-F. (2011). “There Will Follow a New Generation and a Earth”: From Apocalyptic Hopes to Destruction in the Movement for the restoration of Ten Commandments of God. İçinde J. R. Lewis (Ed.), *Violence and New Religious Movements* (ss. 191-214). Oxford University Press.
- Moore, R. (2011). Narratives of Persecution, Suffering and Martyrdom: Violence in Peoples Temple and Jonestown. İçinde J. R. Lewis (Ed.), *Violence and New Religious Movements* (ss. 95-111). Oxford University Press.
- Özkan, A. R. (2020). Fiat Lux. İçinde S. Turan & E. Battal (Ed.), *Yeni Dini Hareketler Ansiklopedisi* (ss. 174-177). Okur Akademi.
- Reader, I. (2000). *Religious Violence in Contemporary Japan: The Case of Aum Shinrikyo*. Curzon. Rinehart, J. F. (2006). *Apocalyptic Faith and Political Violence*. Palgrave Macmillan.
- Saliba, J. A. (2004). The Peoples Temple. İçinde C. Partridge (Ed.), *New Religions-A Guide: New Religious Movemets, Sects and Alternative Spiritualities* (ss. 77-78). Oxford University Press.
- Snow, R. L. (2003). *Deadly Cults: The Crimes of True Believers*. Praeger.
- Wallis, J. (2004). *Apocalyptic Trajectories: Millenarianism and Violence in Contemporary World*. PeterLang.
- Watanabe, M. (1998). Religion and Violence in Japan Today: A Chronological and Doctrinal Analysis of Aum Shinrikyo. *Terrorism and Political Violence*, 10(4), 80-100.
- Wessinger, C. (2000). *How the Millennium Comes Violently: From Jonestown to Heaven’s gate*. SevenBridges Press.